

Prof. dr hab. Wojciech Dudzik
Instytut Kultury Polskiej
Wydział Polonistyki UW

Warszawa, 12.02.2018

Opinia promotora

o pracy doktorskiej Joanny Roś

Albert Camus w polskiej kulturze literackiej i teatralnej w latach 1945-2000

Mgr Joanna Roś jest absolwentką Interdyscyplinarnych Humanistycznych Studiów Doktoranckich na Uniwersytecie Warszawskim, wcześniej studiowała filozofię w Akademii „Ignatianum” w Krakowie i na Uniwersytecie Jagiellońskim. Opublikowała dotąd nie tylko wiele artykułów naukowych, w większości poświęconych różnym aspektom twórczości Alberta Camusa i Jeana Paula Sartre’a, ale także tom poezji *Zbieracze planet* (2012) i szereg innych utworów literackich. Postać i dzieło Alberta Camusa stanowią od wielu lat przedmiot jej nieskrywanej fascynacji, czego najpełniejszym świadectwem jest przedłożona obecnie do oceny rozprawa doktorska.

Praca składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy z nich, pod tytułem *Twórczość Camusa a polityka kulturalna w pierwszym ćwierćwieczu PRL* nie tylko wprowadza w początki powojennej recepcji Camusa w naszym kraju, ale od razu ukazuje polskie problemy z tą twórczością oglądaną przez pryzmat rodzimych gier literackich i politycznych. Rozdział drugi, *Emigracja polska wobec Camusa*, poświęcony jest rekonstrukcji stosunku do Camusa najwybitniejszych polskich pisarzy emigracyjnych: Józefa Czapskiego, Witolda Gombrowicza, Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, Jana Lechonia, Czesława Miłosza i Kazimierza Wierzyńskiego. Rozdział trzeci, *Recepcja literacka dzieł Camusa*, oraz czwarty, *Camus w teatrze*, stanowią trzon pracy, w którym na podstawie kwerend – dodajmy od razu: imponujących swą rozległością i szczegółowością – zaprezentowane zostały dzieje polskiej lektury dzieł Camusa i ich recepcji teatralnej. Autorka nie tylko rekonstruuje tu sposoby odbioru w kręgach krytycznych i czytelnicznych, uzależnione w dużym stopniu od meandrów polskiej polityki kulturalnej, ale przede wszystkim śledzi obecność motywów, wątków i Camusowych bohaterów w utworach literackich polskich autorów – której to obecności często nie zauważaliśmy i trzeba było dopiero wnikliwych studiów porównawczych Joanny Roś, żeby te ukryte zależności odnaleźć. Rozdział *Camus w teatrze*, najobszerniejszy, pokazuje obszary zainteresowania Camusem w polskim teatrze, z uwzględnieniem

wieloletniej i różnostronnej fascynacji Camusem obecnej wśród twórców polskiego teatru alternatywnego. W ostatnim rozdziale, noszącym tytuł *Wizerunek Camusa w ostatniej dekadzie XX wieku*, zaprezentowane zostały zmiany w polskiej recepcji Camusa po przemianie ustrojowej w 1989 roku, ze szczególnym zwróceniem uwagi na *Dżumę*, nieodmiennie obecnej (ale w różny sposób) – w sumie przez kilkadziesiąt lat – na liście szkolnych lektur. W aneksie do pracy zostały zamieszczone – oprócz standardowego wykazu literatury cytowanej – bibliografia przekładów utworów Camusa na język polski za lata 1945-2000 oraz spis przedstawień teatralnych zrealizowanych na podstawie dzieł Camusa na scenach polskich w tychże latach.

Rozprawa Joanny Roś jest pierwszym w Polsce tak bogatym i wszechstronnym opracowaniem tematu, uświadamiającym czytelnikowi, że wpływ twórczości Camusa i całego francuskiego egzystencjalizmu na kulturę polską był dużo większy, niż to mogłoby się z pozoru wydawać, i wykraczał daleko poza „modę” z drugiej połowy lat pięćdziesiątych. Ślady Camusa (świadczenia krytycznej lektury, inspiracje, przetworzenia) obecne są przez całe drugie półwiecze XX wieku w twórczości wybitnych polskich autorów różnych pokoleń, jak m.in. wspomniani wyżej pisarze emigracyjni, Iwaszkiewicz, Szczypiorski, Kabac, Dygat, Zalewski, a dla wielu reżyserów teatralnych (Byrski, Hebanowski, Braun, Dziuk, Raczak, Opryński) twórczość autora *Człowieka zbuntowanego* stała się dogodnym materiałem do podejmowania na scenie najważniejszych kwestii etycznych. Uniwersalne przesłanie Camusa bywało często wykorzystywane do dyskusji o problemach, z którymi w kolejnych dekadach zmagali się Polacy. W ten sposób Camus – wprost lub pośrednio – był obecny w kulturze polskiej, wpływał na tę kulturę, a nawet przyczyniał się do jej przemian. Praca Joanny Roś dotyczy zatem tyleż „francuskiego egzystencjalisty” – jak nazywano często Camusa w publicystyce – co i kultury polskiej; to właśnie uznaję za największy walor, a także za uzasadnienie dla usytuowania rozprawy w dyscyplinie kulturoznawstwo.

Dysertacja nie ma charakteru apologetycznego, co czasami się zdarza w podobnych pracach. Autorka – mimo wspomnianej fascynacji swoim bohaterem – potrafi zachować dystans do źródeł i je waloryzować, obiektywnie prezentować różnorodny materiał, wyciągać trafnie wnioski, czym daje świadectwo swoich kompetencji i dobrze rokuje na przyszłą działalność naukową.